

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-4>

УДК 336.71(477)(043.3)

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

THE PRACTICE OF USING BANKING REGULATORY TOOLS IN UKRAINE

Лобова Оксана Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5938-7244>

Москалюк Марія Юріївна

магістрант,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5615-1962>

Lobova Oksana, Moskaliuk Mariia

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Розглянуто суть та значення регулювання банківської діяльності у системі забезпечення фінансової стабільності. З'ясовано необхідність регулювання банківської діяльності. Визначено та охарактеризовано основні інструменти регулювання банківської діяльності на мікро- та макрорівні. Проведено комплексний аналіз інструментів банківського регулювання, включаючи особливості їх використання, переваги і недоліки. В статті охарактеризовано сучасний стан обов'язкових резервів банків України 2017–2022 рр. Розраховано банківські нормативи України 2019–2023 рр., а саме: норматив достатності регулятивного капіталу, норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, норматив великих кредитних ризиків, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами, норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, норматив загальної суми інвестування. Визначено інструменти макропруденційної політики і статус їх використання в Україні. Доведено важливість системи банківського регулювання для досягнення ефективності діяльності банківської системи країни.

Ключові слова: банківське регулювання, інструменти регулювання банківської діяльності, банківські нормативи, інструменти макропруденційної політики.

The essence and significance of regulation of banking activity in the system of ensuring financial stability is considered. The need for regulation of banking activity has been clarified. The main instruments of regulation of banking activity at the micro- and macro-level are defined and characterized. A comprehensive analysis of banking regulation tools was conducted, including the features of their use, advantages and disadvantages. The article describes the current state of required reserves of banks of Ukraine for 2017–2022. Calculated banking standards of Ukraine for 2019–2023, namely: standard of regulatory capital adequacy, standard of the maximum amount of credit risk per counterparty, standard of large credit risks, standard the maximum amount of credit risk for transactions with related parties, the standard for investing in securities separately for each institution, the standard for the total amount of investment. The instruments of macroprudential policy and the status of their use in Ukraine are determined. The importance of the banking regulation system for achieving the efficiency of the country's banking system has been proven. The article examines the peculiarities of the use of such indicators as countercyclical capital buffer, capital conservation buffer, systemic importance buffer, systemic risk buffer. The consequences of the introduction of the new standard for short-term liquidity LCR (Liquidity Coverage Ratio) accepted in the world were studied and the dynamics of this indicator were characterized, and the reasons for its possible changes were identified. Also considered are such elements of providing banks with long-term liquidity as the introduction of macroprudential regulations – NSFR (Net Stable Funding Ratio), LDR (Loans to Deposits Ratio). The input of the LCR will allow more effective management of liquidity risks. The loan-to-value (LTV) and debt-to-value (DTI) indicators, which are not regulated by legislation in Ukraine and are not a mandatory requirement for financial institutions, are considered. However, in practice, they are used by commercial banks as an additional guarantee for the creditor.

Keywords: banking regulation, instruments of banking regulation, banking regulations, macroprudential policy instruments.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку світової економіки характеризується економічною та політичною нестабільністю на національних та глобальних рівнях. При зміні напрямку розвитку світової економіки ефективність функціонування всієї економічної системи є непередбачуваною та непрогнозованою. Банківські установи є важливими учасниками фінансової системи. Стійкість окремої банківської установи прямо впливає на рівень стабільності фінансової системи в цілому. Тому, визначення механізмів та інструментів регулювання діяльності банків є головним завданням сьогодення.

Протягом останніх років банківська система України переживає багато потрясінь: повномасштабне вторгнення та окупація частини території України, пандемія, реформування банківської системи, фінансові кризи 2007–2008 рр. та 2014–2015 рр. Ці фактори вказують на наявність проблем зі стійкістю банківської системи та обумовлюють необхідність ефективних змін у системі регулювання банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок у дослідження особливостей регулювання банківської діяльності в умовах фінансової кризи присвятили Н. В. Приказюк, Н. І. Версаль, О. К. Гірна, В. О. Міщенко, С. В. Науменкової, В. В. Лавренюк, О. В. Тригуб, М. Д. Макаренко, Л. П. Бондаренко та інші. Поза увагою вчених залишаються питання використання макропруденційних інструментів в банківському секторі України, а саме використання сучасних показників, які є загальноприйнятими в світі.

Зазначена актуальність обумовила мету статті, яка полягає в узагальненні сутності банківського регулювання, оцінці та характеристики інструментів які застосовує регулятор для формування ефективної системи банківського нагляду в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківське регулювання охоплює різноманітні методи та засоби, які використовуються державою для контролювання діяльності банків та забезпечення виконання грошово-кредитної політики, включаючи нагляд за відповідністю банками встановлених вимог. Регулювання банківської діяльності є важливою складовою фінансової системи кожної країни. Основна мета регулювання банківської діяльності – забезпечення стабільності банківської системи та зменшення ризиків для економіки в цілому.

Причини необхідності регулювання банківської діяльності:

1. Захист інтересів депозитаріїв: регулювання банківської діяльності забезпечує стабільність банків та їх здатність повернути кошти клієнтів, якщо вони звернуться за ними.

2. Забезпечення фінансової стабільності: регулювання банківської діяльності має на меті зменшення ризиків для економіки в цілому. Це здійснюється шляхом контролю над ризиками, які банки приймають, та забезпечення достатньої ліквідності та капіталу у банківській системі. Мандат підтримання фінансової стабільності в Україні наданий Національному банку України.

3. Забезпечення ефективності та конкурентоспроможності.

4. Захист від фінансових злочинів, таких як відмивання грошей, терористичні фінансування та шахрайство.

5. Регулювання банківської діяльності сприяє належному функціонуванню грошової системи, забезпечує достатній рівень ліквідності та кредитування економіки та допомагає підтримувати економіку в цілому, зокрема шляхом забезпечення доступу до фінансових ресурсів для бізнесу та населення.

6. Воно є важливим інструментом для забезпечення стабільності країни. Надмірні ризики та непрозорі операції банків можуть призвести до економічних криз та загроз для національної безпеки.

Регулювання банківської діяльності є важливою складовою фінансової системи, яка забезпечує стабільність банків та економіки в цілому. Це досягається шляхом контролю ризиків, забезпечення ліквідності та капіталу, захисту інтересів клієнтів та запобігання фінансовим злочинам.

Основну мету регулювання банківської діяльності викладено у Законі України «Про банки і банківську діяльність» – це правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків України та створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника [8].

Інструменти регулювання банківської діяльності – це набір заходів, які застосовуються державними регуляторами з метою забезпечення стійкості та ефективності банківської системи та захисту інтересів вкладників. Заходи щодо регулювання банківської діяльності можна поділити на протекційні та

превентивні. Протекційні або захисні заходи мають на меті підвищення довіри вкладників та здійснюються вже при наявності загрозливої ситуації. До них відноситься функціонування фонду гарантування вкладів фізичних осіб, створення банками резервів для відшкодування втрат та рефінансування банків. Превентивні заходи обмежують доступ до банківської діяльності шляхом встановлення нормативів, лімітів банківських операцій, вимог до обсягу і структури капіталу та диверсифікації ризиків. Превентивні заходи повинні забезпечувати ефективність протекційних.

Також інструменти регулювання банківської діяльності можна поділити на дві групи: інструменти монетарного регулювання та інструменти банківського регулювання. Між собою вони тісно пов'язані і певним чином впливають один на одного, тому важко знайти межу між монетарними та наглядовими засобами, але кожен групу можна розглядати окремо. До інструментів другої групи належать процедура допуску банків на ринки, впровадження та контроль за дотриманням економічних нормативів, встановлення норм резервування та операції центрального банку з рефінансування.

Одним із інструментів регулювання є резервні вимоги: встановлення державою вимог щодо мінімального рівня резервів, які банки повинні мати на рахунках у центральному банку. Це дозволяє забезпечити ліквідність банків та мінімізувати ризик банкрутства.

Станом на лютий 2023 року норматив обов'язкового резервування за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках становив збільшилися з 5% до 10% за коштами у національній валюті та з 15% до 20% за коштами в іноземній валюті. За строковими коштами на рахунках юридичних та фізичних осіб норматив обов'язкового резервування в національній валюті залишиться на рівні 0%, а в іноземній – на рівні 10% [5]. На рис. 1 можна побачити що сума обов'язкових резервів банків поступово зростала з 44,3 млрд. грн. з початку 2017 року до 69,4 млрд. грн. до кінця 2022 року. А в лютому 2023 р. резерви збільшилися на 107% і становили 144 млрд. грн. внаслідок збільшення їхньої норми обов'язкового резервування.

Збільшення обов'язкових резервів банків України може мати наступні наслідки:

- зменшення ліквідності банків, оскільки більша частина їх грошей буде затримуватись в цих резервах. Це може призвести до збільшення вартості кредитів та зменшення їх доступності;

- зниження рентабельності банків, оскільки вони не зможуть використовувати ці кошти для отримання прибутку через видачу кредитів та інвестування;

- зменшення кредитного ризику банків: оскільки вони мають більшу кількість грошей, які можуть використовуватись для покриття втрат;

- зменшення інфляції, оскільки при резервуванні зменшується кількість грошей в

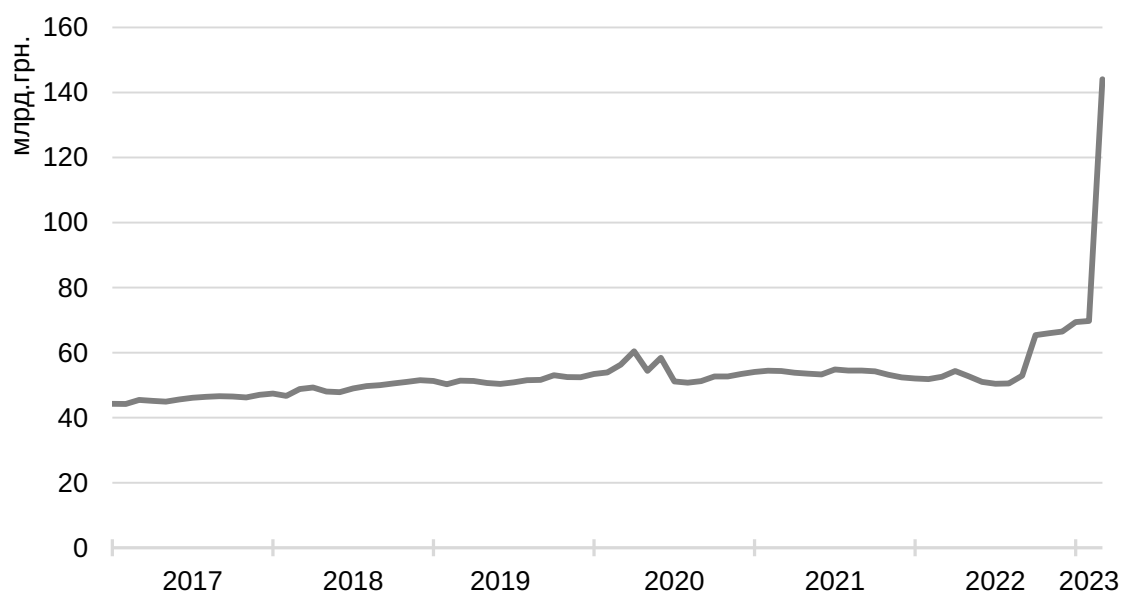

Рис. 1. Динаміка обов'язкових резервів банків України 2017–2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

обігу та зменшується можливість банків створювати нові кредити;

– підвищення стабільності банків: банки мають більше коштів для покриття можливих втрат та зменшення ризику неплатоспроможності.

Наступним елементом регулювання банківської діяльності є встановлення Національним банком України (НБУ) економічних нормативів з метою забезпечення стійкості та безпеки банківської системи. Нормативи

достатності капіталу (Н2 та Н3): встановлюють мінімальний розмір капіталу банку відносно його ризикових активів та є головними економічними нормативами для банків, які забезпечують їх стійкість та захищеність від ризиків. Як видно із табл. 1, середнє значення економічних нормативів банківського сектору відповідає нормативним значенням або знаходиться в їхніх межах.

Капітал банку повинен складатися з елементів, що мають різний рівень ліквідності та

Таблиця 1

Динаміка банківських нормативів України 2019–2023 рр.

Норматив		За станом на					Зміна 2019 до 2023	
		01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	абс.	%
Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	124 984,7	150 313,8	182 283,6	211 742,3	211 091,1	86 106,4	0,69 п.п
Н2	Норматив достатності регулятивного капіталу (не менше 10%)	16,52	19,66	21,98	18,01	19,68	3,2 п.п	0,19 п.п
Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	10,43	13,50	15,67	11,99	13,12	2,7 п.п	0,26 п.п
Н7	Норматив макс. розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	19,26	17,61	19,14	18,60	17,80	-1,5	-0,08 п.п
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	192,41	105,00	87,39	72,35	86,33	-106,1 п.п	-0,55 п.п
Н9	Норматив макс. розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами (не більше 25%)	9,87	7,02	4,10	3,71	2,81	-7,1 п.п	-0,72 п.п
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15%)	0,0005	0,0002	0,0002	0,0005	0,0000	0,0 п.п	-1 п.п
Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%)	0,15	0,13	0,10	0,17	0,02	-0,1 п.п	-0,87 п.п

Джерело: створено автором на основі [4]

ризиків. Наприклад, складові капіталу можуть бути розподілені на загальний капітал, додатковий капітал та резерви. НБУ встановлює обмеження на рівень ризикових активів, які можуть бути покриті капіталом банку. Це забезпечує стійкість банку та захист коштів вкладників.

НБУ встановлює мінімальний розмір регулятивного капіталу для банків, що залежить від рівня ризиків, з якими працює банк. У 2020 році НБУ знизив вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банків з 500 млн грн до 200 млн грн [7]. Як видно з таблиці 1, регулятивний капітал банків України протягом останніх 5 років зростає та збільшився на 86,1 млрд. грн. Однією з основних причин зростання регулятивного капіталу банків в Україні є зміни регуляторного середовища, які були введені внаслідок розвитку фінансової системи країни та вимог міжнародних стандартів. Наприклад, відповідно до вимог Базельського комітету з банківського нагляду, українські банки повинні мати достатній рівень регулятивного капіталу, щоб забезпечити стійкість фінансової системи в умовах стресових ситуацій.

Також до інших причин зростання регулятивного капіталу банків в Україні можна віднести:

- розвиток банківського ринку: з посиленням конкуренції на ринку банків стає важливим забезпечення надійності та стійкості фінансових установ;

- збільшення кількості кредитування: зростання кількості кредитів, що виділяються банками, призводить до збільшення ризику втрат, що вимагає більш високого рівня капіталу;

- зміни в законодавстві: з метою забезпечення стабільності фінансової системи та захисту інтересів клієнтів, законодавчі зміни можуть вимагати збільшення регулятивного капіталу банків.

Також для регулювання банківської діяльності застосовується макропруденційна політика, що потрібна для попередження накопичення та реалізації системних ризиків у фінансовому секторі, а також підвищення його стійкості. Фінансова стабільність є ключовою ціллю макропруденційної політики. За допомогою неї не можна повністю деактивувати системні ризики, але можна не допустити їх накопичення та знизити вплив. Деякі інструменти макропруденційної політики в Україні почали застосовуватись ще з 2000-х років, коли було прийняті банківські нормативи (введення регулятивного капіталу згідно Базеля I).

У таблиці 2 наведено найпоширеніші та найбільш ефективні інструменти макропруденційної політики, що використовуються в зарубіжній практиці, та визначено чи застосовуються вони в Україні.

У 2020 році НБУ планував запровадити нові макропруденційні інструменти, але пандемія коронавірусу відтермінувала це на

Таблиця 2

Інструменти макропруденційної політики і статус їх використання в Україні

Вид інструменту	Статус використання в Україні		
	Так	Ні	Частково
Обмеження на відкриті валютні позиції	+		
Контрциклічний буфер (0-2,5)			+
Буфер системного ризику (до 3%)			+
Буфер консервації капіталу 2,5%			+
Буфери ліквідності		+	
Буфер системної важливості до 2%	+		
Коефіцієнт покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio, LCR)	+		
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (net stable funding ratio, NSFR)	+		
Коефіцієнти співвідношення загальної суми кредиту та доходу (debt-to-income ratio, DTI)			+
Коефіцієнти LTV (loan-to-value ratio)			+
Стрес-тестування	+		

Джерело: створено автором на основі [2; 12]

майбутнє. Це стосується буферу консервації капіталу та буферу системної важливості. У березні 2021 року до переліку запроваджених у 2015 р. буферів капіталу (консервації, контрциклічного та системної важливості) було включено буфер системного ризику, який повинен формуватися для пом'якшення впливу нециклічних системних ризиків. Про відновлення формування цих буферів НБУ повинен був повідомити в I кварталі 2022 року, але внаслідок військової агресії Росії це не відбулось. Також для контролю за формуванням банками цих буферів НБУ ввів поняття «комбінований буфер капіталу», який визначатиметься як сукупний розмір установлених для банку буферів капіталу [6].

Контрциклічний буфер капіталу потрібний у період кредитної експансії, він зменшується або скасовується в періоди економічного спаду. Залежно від фази економічного циклу може коливатися від 0–2,5%. Основний фактор для реалізації чи деактивації буфера – розрив між темпами зростання обсягів кредитів та ВВП [12].

Буфер консервації капіталу створює запас капіталу в нестресовий період понад мінімальні обов'язкові вимоги для покриття можливих витрат на підтримку кредитування в період спаду. Таким чином знижується циклічність кредитування. Банки повинні були поетапно формувати його з початку 2020 року в розмірі 0,625% від основного капіталу з поступовим його збільшенням до 2023 р. до рівня 2,5% [6]. Проте внаслідок пандемії COVID-19 рішення було відтерміновано, хоча НБУ поки не відкидає можливість таки впровадити буфер до кінця 2023 р. Це рішення є цілком логічним, оскільки в період економічної нестабільності накладати на банки додаткові вимоги щодо капіталу недоцільно, у них просто нема на це ресурсів.

Буфер системної важливості для системно важливих фінансових установ підвищує можливість таких банків покривати втрати, що зменшує імовірність кризових явищ та масштаб їх наслідків. Даний норматив мав почати діяти з 2021 р., до якого системним банкам необхідно було накопичити визначений для них запас капіталу. Розмір буфера системної важливості залежить від показника системної важливості банку. Попри тимчасову відстрочку до виконання вимог щодо буферів капіталу через військові дії на території України у 2022–2023 рр., НБУ рекомендує банкам підтримувати рівень наявного запасу капіталу для збереження стабільності.

У 2021 році НБУ запровадив буфер системного ризику, який має формувати додатковий запас капіталу для зниження вразливості до довгострокових нециклічних системних ризиків. Якщо до банку одночасно застосовується буфер системної важливості і буфер системного ризику, вони повинні дотримуватися більшого з них. Буфер системного ризику визначається в межах 0–3% [6].

Важливим кроком для забезпечення фінансової стабільності СВБ стало запровадження нового загальноприйнятого в світі нормативу для короткострокової ліквідності LCR (Liquidity Coverage Ratio). Коефіцієнт показує частку ліквідних активів банку від необхідної суми для покриття понаднормового відтоку грошових засобів протягом 30 днів під час кризових явищ [9]. У зв'язку із переходом банків до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) було скасовано економічні нормативи миттєвої ліквідності (H4) та поточної ліквідності (H5) з 2 вересня 2019 року. Коефіцієнт LCR розраховується як відношення високоякісних ліквідних активів до чистого відтоку грошових активів протягом 30 днів та має перевищувати 100% [11].

Введення LCR дозволить більш ефективно управляти ризиками ліквідності. LCR дає можливість банкам створити додатковий запас міцності для протидії відтоку капіталу та забезпечення безперебійної роботи, особливо під час кредитування. Як видно з рисунку 2, LCR усіх СВБ більший 100% протягом останніх трьох років. Ця тенденція є позитивною, оскільки усі СВБ мають необхідний запас ліквідності.

Деякі можливі причини зміни показника LCR банку можуть включати:

- зміни в активності банку: зміни в розмірі активів банку, терміну погашення його позик або зобов'язань можуть впливати на показник LCR;
- зміни в умовах ринку: Несприятливі зміни на ринку можуть призвести до витрат на погашення зобов'язань або збільшення запасів готівки, що може вплинути на показник LCR;
- зміни в політиці регулювання, що стосуються ліквідності банку;
- зміни в структурі зобов'язань: зміни в структурі зобов'язань, таких як зміна розміру депозитів або кредитів, можуть вплинути на показник LCR;
- зміни в управлінні ризиками: недостатнє управління ризиками може призвести до зниження ліквідності банку та вплинути на показник LCR.

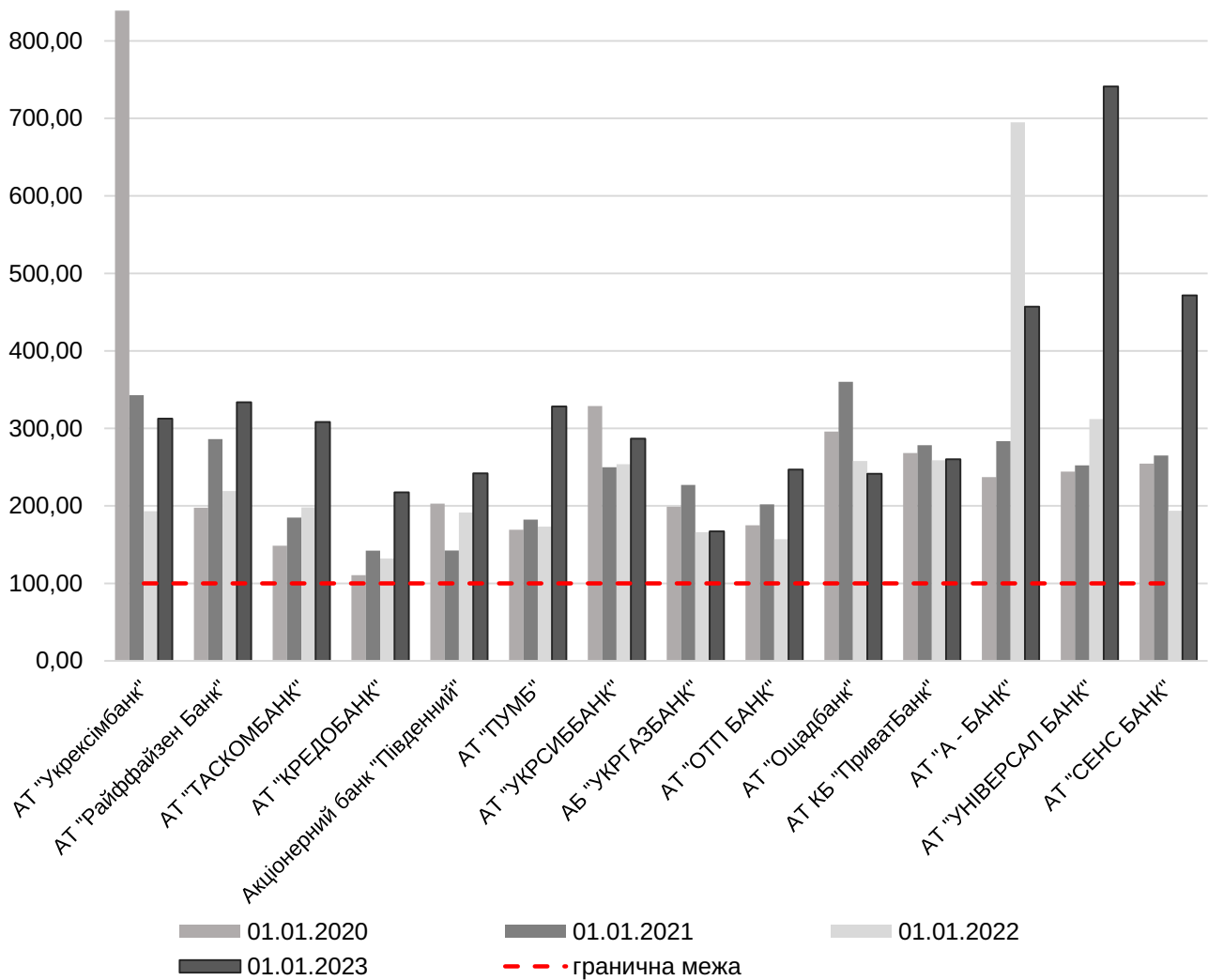

Рис. 2. Динаміка LCR системно важливих банків України за 2020–2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Іншим елементом забезпечення банків довгостроковою ліквідністю стало введення нового макропруденційного нормативу – NSFR (Net Stable Funding Ratio), що впроваджений НБУ з лютого 2020 року [1; 13]. Коефіцієнт NSFR визначає мінімально необхідний рівень ліквідності банку на період 1 року та розраховується за наступною формулою:

$$NSFR = \frac{\text{Обсяг наявного стабільного фондування}}{\text{Обсяг необхідного стабільного фондування}} \geq 100\% [13]$$

NSFR необхідний, щоб підготувати ґрунт для залучення довгострокових депозитів за одночасного зниження залежності банків від короткострокового фінансування. Для визначення потреби у забезпеченні стабільних джерел фінансування використовуються відповідні питомі ваги для окремих категорій банківських активів та зобов'язань. Наприклад, якщо банк фокусується на довгостроковому кредитуванні, використовуватиметься

вищий коефіцієнт, оскільки він відчуває велику потребу у стабільному фінансуванні.

Банки повинні розробити стратегію управління ліквідністю, щоб забезпечити відповідний рівень ліквідності та відповідати вимогам показника LCR. Стратегія повинна включати різні сценарії, що описують можливість втрати ліквідності та визначають заходи, що потрібно вжити у випадку кожного з них. Також регулярно відслідковувати рівень ліквідності та забезпечувати достатній рівень ліквідних активів. Банк повинен також стежити за тим, як швидко його ліквідні активи можуть бути перетворені на готівку у випадку необхідності. При можливості потрібно мати план поповнення ліквідності, що включає в себе джерела ліквідності та дії, що потрібно вжити у випадку втрати ліквідності.

Ще одним показником для контролю за ліквідністю банків та вимоги щодо підтримання

певного рівня ліквідності є LDR (Loans to Deposits Ratio, відношення кредитів до депозитів). Показує здатність банку покривати збитки з позик та виплати за кредитами своїми клієнтами.

Показник LDR є важливим показником для оцінки фінансової стійкості банку, оскільки він може вказувати на те, наскільки банк залежить від залучення зовнішніх коштів, таких як депозити клієнтів, щоб надавати позики. Якщо показник LDR високий, то це може означати, що банк залежить від залучення зовнішніх коштів для надання позик і може стати уразливим у випадку, якщо клієнти заберуть свої депозити.

Однак, якщо показник LDR низький, то це може означати, що банк не використовує свій потенціал щодо надання позик, що може обмежити його можливості отримати прибуток.

Тому, при оцінці показника LDR, важливо враховувати контекст, у якому банк діє, та його стратегію залучення коштів та надання позик. Також, важливо враховувати стан економіки та фінансового ринку, оскільки це може вплинути на здатність банку залучати депозити та надавати позики.

З даних, що наведені на рисунку 2.6, бачимо, що відношення виданих кредитів системно важливих банків України до депозитів зберігається на мінімальних значеннях. Мінімум був досягнутий в 2021 та 2023 роках Приватбанком, коли LDR склав менше 0,18, що означає, що на кожні розміщені на депозити 100 грн, банк видавав кредитів на суму 18 грн. Решта 72 гривні банк використовував як резервне джерело ліквідності.

Водночас, навіть якщо врахувати зростання обсягів залучених коштів населенням та бізнесом, державні СББ намагаються уповільнити зростання клієнтських кредитів. Загалом така тенденція характерна для всіх системно важливих банків: установи кредитують менше, ніж залучають вкладникам. Деякі СББ знаходяться на межі збалансування отриманих і розміщених коштів (LDR = 1,00), така політика є ризикованою і може призвести до негативних наслідків. Більшість СББ намагались знизити показник відношення кредитів і депозитів протягом 2019–2023 рр. [3].

Наступні показники є важливими інструментами у боротьбі з циклічністю та стійкістю фінансових установ: максимальні ліміти на співвідношення суми кредиту до вартості забезпечення (loan-to-value (LTV)) та максимальні ліміти на співвідношення суми боргу до доходу (debt-to-value (DTV)).

Використання показників LTV та DTV в Україні не регулюється законодавством та не є обов'язковою вимогою для фінансових установ. Однак на практиці вони використовуються комерційними банками як додаткова гарантія для кредитора [12]. Оскільки нормативних значень цих коефіцієнтів в Україні не існує, банки визначають їх розмір незалежно від форми та виду кредиту, дати та мети його надання тощо.

Використання показників LTV та DTV в Україні не регулюється законодавством та не є обов'язковою вимогою для фінансових установ. Однак на практиці вони використовуються комерційними банками як додаткова гарантія для кредитора [12]. Оскільки нормативних значень цих коефіцієнтів в Україні не існує, банки визначають їх розмір незалежно від форми та виду кредиту, дати та мети його надання тощо.

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

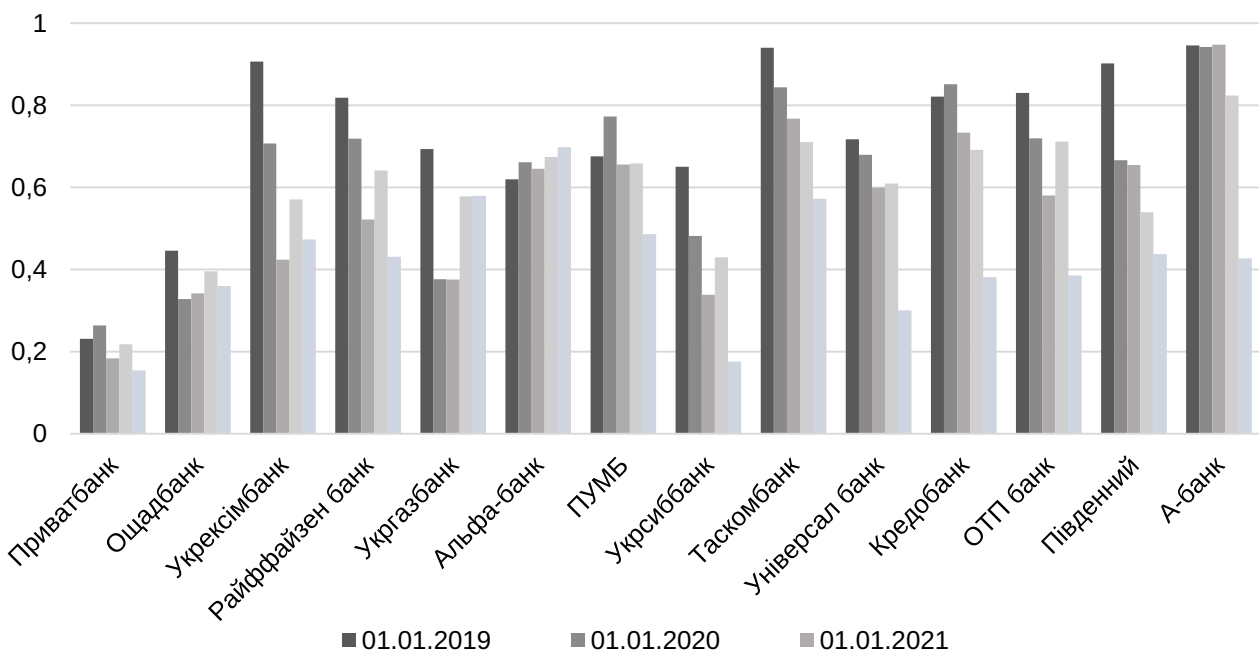

Рис. 3. Динаміка показника LDR для СББУ за 2019–2023 рр.

Джерело: створено автором на основі [4]

В Україні імплементації макропруденційних інструментів приділяється значна увага. Великий спектр впроваджених інструментів дозволить досягти позитивних змін в напрямку фінансової стабільності. Особливо важливими є нормативи LCR та NSFR, що сприяють переходу від короткострокового контролю до нагляду за довгостроковим фінансуванням. В свою чергу, поширення макропруденційних інструментів може спричинити тимчасові труднощі, пов'язані із збільшенням вимог до капіталу та, як наслідок, більшої потребі банків в додаткових фінансових ресурсах.

Регулятор також може застосовувати санкції проти банків, які не відповідають регулятивним вимогам. Один з прикладів застосування санкцій проти банків за невиконання регулятивних вимог стався в США в 2018 році. Тоді Федеральна резервна система США (ФРС) оштрафувала банк Wells Fargo на \$1 млрд за порушення ряду регулятивних вимог. А саме, було виявлено, що банк Wells Fargo створював більше 3,5 мільйонів фіктивних банківських рахунків та змушував клієнтів підписувати фальшиві документи без їхньої згоди. Такі дії банку порушували регулятивні вимоги щодо дотримання норм поведінки та захисту прав клієнтів.

Штрафування банку Wells Fargo на \$1 млрд є найбільшим штрафом, який ФРС коли-небудь нараховувала проти банку. Крім того, ФРС обмежила зростання активів банку до моменту, поки він не виправить свої проблеми та не відповідь регулятивним вимогам.

Цей приклад показує, що регулятори можуть застосовувати санкції проти банків, які не відповідають регулятивним вимогам, що може призвести до значних фінансових втрат та негативно вплинути на репутацію банку.

Для забезпечення вище наведених показників в оптимальних межах банк також повинен робити певні кроки. По-перше це ефективно управляти ризиками. Банк повинен

відслідковувати та управляти різними видами ризиків, такими як кредитний, ліквідності, ринковий та інші. Банк повинен мати відповідну стратегію управління ризиками та вживати необхідні заходи для мінімізації ризиків. По-друге, банк повинен раціонально керувати активами та пасивами з урахуванням відповідних нормативів. Банк може здійснювати відповідні інвестиції та забезпечувати достатній рівень ліквідності. Банк повинен мати достатній рівень капіталу, щоб відповідати вимогам нормативних актів та відшкодувати можливі втрати. Банк повинен також ефективно керувати своїм капіталом та забезпечувати його стійкість. Також потрібно регулярно відслідковувати рівень ліквідності та забезпечувати належний рівень ліквідних активів.

Висновки. Проведене дослідження показало значну різноманітність інструментів регулювання банків в Україні як на макро-, так і на мікрорівні. Використання комплексу цих інструментів дозволяє здійснювати ефективно регулювання банківського сектору України. Проте, застосування цих інструментів має низку недоліків, тому є необхідність в їх удосконаленні на основі зарубіжного досвіду та міжнародної банківської практики.

Інструменти регулювання банківської діяльності мають різні цілі та механізми дії, але вони всі мають на меті забезпечити стійкість та ефективність банківської системи та захистити інтереси вкладників. Державні регулятори використовують різні комбінації цих інструментів для досягнення балансу між забезпеченням стійкості банківської системи та підтриманням її розвитку та інновацій. Отже, банківське регулювання є складною, багатоаспектною категорією. З одного боку, це – функція державного управління, по відношенню до якого вона виступає засобом реалізації політики держави, а з іншого – управлінська діяльність, що має свої методи, інструменти та форми реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Версаль Н. І., Прилепа А. LTV як макропруденційний інструмент гальмування бумів у кредитуванні домогосподарств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 1(87). С. 54–63.
2. Макаренко М., Смолова Я. Аналіз інструментальної забезпеченості макропруденційної політики в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 83–90. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.083>.
3. Москалюк М., Версаль Н. Системно важливі банки в Україні: особливості функціонування. *Grail of Science*. 2022. № 14–15. С. 122–124. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.016>.
4. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
5. Національний банк України. Національний банк продовжує імплементацію заходів для посилення монетарної трансмісії та активізації внутрішнього боргового ринку. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all>

natsionalniy-bank-prodovjuye-implementatsiyu-zahodiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisiyi-ta-aktivizatsiyi-vnutrishnogo-borogovogo-rinku.

6. Національний банк України. Оновлено вимоги стосовно формування банками буферів капіталу. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-stosovno-formuvannya-bankami-buferiv-kapitalu>.

7. Національний банк України. Змінено вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-vimogi-do-minimalnogo-rozmiru-regulyativnogo-kapitalu-banku>.

8. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

9. Про запровадження нового нормативу короткострокової ліквідності банків LCR. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vprovadjuye-noviy-normativ-dlya-bankiv--koefitsiyent-pokrittya-likvidnistyu-lcr>.

10. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) : Рішення Нац. банку України від 24.12.2019 р. № 1001-рш : станом на 30 лип. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#Text>.

11. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): Рішення Правління НБУ № 101-рш від 15 лютого 2018 року. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891>.

12. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України. НБУ. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZlvZgKdapdeO>.

13. Basel Committee on Banking Supervision, Basel III: The Net Stable Funding Ratio. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs271.pdf>.

REFERENCES:

1. Versal N., Prylepa A. (2022) LTV as a macroprudential tool for inhibiting booms in household lending. *Problems of the systemic approach in the economy*. № 1(87). P. 54–63.

2. Makarenko M., Smolova Y. (2020) Analysis of the instrumental support of macroprudential policy in Ukraine. *Economic analysis*. Vol. 30, No. 1. Part 2, pp. 83–90. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.083>.

3. Moskaliuk M., Versal N. (2022) Systemically important banks in Ukraine: features of functioning. *Grail of Science*. № 14-15, pp. 122-124. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.016>.

4. Supervisory statistics. National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

5. National Bank of Ukraine. The NBU continues to implement measures to strengthen monetary transmission and revitalize the domestic debt market. 2023. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prodovjuye-implementatsiyu-zahodiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisiyi-ta-aktivizatsiyi-vnutrishnogo-borogovogo-rinku>.

6. National Bank of Ukraine. Requirements for banks to form capital buffers have been updated. National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-stosovno-formuvannya-bankami-buferiv-kapitalu>.

7. National Bank of Ukraine. Requirements for the minimum amount of regulatory capital of a bank have been changed. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-vimogi-do-minimalnogo-rozmiru-regulyativnogo-kapitalu-banku>

8. On Banks and Banking Activities: Law of Ukraine of 07.12.2000 № 2121-III. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

9. On the introduction of a new short-term liquidity ratio for banks LCR. National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vprovadjuye-noviy-normativ-dlya-bankiv--koefitsiyent-pokrittya-likvidnistyu-lcr>.

10. On approval of the Methodology for calculating the Net Stable Funding Ratio (NSFR): Decision of the National Bank of Ukraine dated 24.12.2019 No. 1001-rsh: as of July 30. 2021 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#Text>.

11. Decision of the NBU Board No. 101 "On Approval of the Methodology for Calculating the Liquidity Coverage Ratio (LCR)" of February 15, 2018. Available at: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891>.

12. Macroprudential Policy Strategy of the National Bank of Ukraine. NBU. 2020. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZlvZgKdapdeO>.

13. Basel Committee on Banking Supervision, Basel III: The Net Stable Funding Ratio. Available at: <https://www.bis.org/publ/bcbs271.pdf>.